

VISPĀRĪGĀ DATU AIZSARDZĪBAS REGULA

SKAIDROJUMI UN KOMENTĀRI

Autoru kolektīvs
Jāņa Plepa un Māra Ruķera
zinātniskajā redakcijā

TIESU NAMU AĢENTŪRA

2026

817
UDK 342.7
Vi802

VISPĀRĪGĀ DATU AIZSARDZĪBAS REGULA. Skaidrojumi un komentāri.
Autoru kolektīvs Jāņa Plepa un Māra Ruķera zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2026, 910 lpp.

Zinātniskie redaktori Asoc. prof., Dr. iur. Jānis Pleps un Mg. iur. Māris Ruķers
Juridiskā redaktore Mg. iur. Signe Terihova
Literārā redaktore Ieva Rozenberga

Publicētajos komentāros un rakstos pausts autoru personisks viedoklis.

Projekta atbalstītāji:

Berg advokāti

RODE & PARTNERI
zvērinātu advokātu birojs

SORAINEN

Darbs ir autortiesību objekts un aizsargāts ar Autortiesību likumu.

Autora tiesību pārkāpšana, jo īpaši darba pavairošana, tulkošana, izplatīšana u. tml. bez autora piekrišanas, ir krimināli sodāma rīcība.

© Irēna Barkāne, 2026
© Anna Bogdanova, 2026
© Lāsma Dilba, 2026
© Olga Graudiņa, 2026
© Evija Kreišmane, 2026
© Ivo Krievs, 2026
© Lauris Linabergs, 2026
© Jekaterina Macuka, 2026
© Sanita Pētersone, 2026

© Signe Plūmiņa, 2026
© Māris Ruķers, 2026
© Veronika Sajadova, 2026
© Viktorija Soņeca, 2026
© Jūlija Terjuhana, 2026
© Anna Vladimirova-Krjukova, 2026
© Dana Voitiņa, 2026
© Marina Selunska, mākslinieciskais
noformējums, 2026
© Tiesu namu aģentūra, 2026

Izdevējs: Tiesu namu aģentūra
Baldones iela 1 B, Rīga, LV-1007
tnagramatas.tna.lv; facebook.com/TNAGramatas

Tiražētājs: SIA "Jelgavas tipogrāfija"

ISBN 978-9934-621-21-5

Autori

Irēna Barkāne, Dr. iur., Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes pētniece un lektore, UNESCO starptautiskās ekspertu grupas Rekomendācijas par mākslīgā intelekta ētiku izstrādei dalībniece, Eiropas datu aizsardzības kolēģijas Ekspertu atbalsta grupas eksperte (*I. – 4. panta 1.–3. punkts, 25. pants*)

Anna Bogdanova, juriste, sertificēta personas datu aizsardzības speciāliste, CIPP/E (*I. – 4. panta 5., 6., 9., 10. punkts, 24. pants*)

Lāsma Dilba, Mg. iur., Datu valsts inspekcijas direktora vietniece (*I. – 51.–54., 55.–59., 60.–62., 83.–84., 89.(III) pants*)

Olga Graudiņa, LL.B., Datu valsts inspekcijas Prevencijas nodaļas vadītāja (*I. – 40.–43. pants*)

Evija Kreišmane, Mg. iur., Datu valsts inspekcijas Juridiskās nodaļas vadītāja (*I. – 17., 77.–78., 85. pants*)

Ivo Krievs, Mg. iur., BA Turība Juridiskās fakultātes dekāns, zvērināts advokāts, sertificēts personas datu aizsardzības speciālists, CIPP/E (*I. – 2. pants, 5. panta 1. punkta “a” – “e” apakšpunkts, 6. panta 1. punkta “a” – “c” apakšpunkts, 7., 8. pants; II.*)

Lauris Linabergs, Datu valsts inspekcijas Prevencijas nodaļas vadītāja vietnieks (*I. – 44.–49. pants*)

Jekaterina Macuka, Mg. iur., Datu valsts inspekcijas direktore, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektore (*I. – 63.–67., 68.–76., 80., 86.–88., 89.(I) pants*)

Sanita Pētersone, Mg. iur., Mg. sc. soc., juriste, personas datu aizsardzības eksperte (*I. – 3. pants, 4. panta 16., 18., 19. punkts, 5. panta 2. punkts, 6. panta 1. punkta “e” apakšpunkts, 9., 11., 27. pants*)

Signe Plūmiņa, Datu valsts inspekcijas direktore (2001–2015), Rīgas valstspilsētas pašvaldība Datu aizsardzības un informācijas tehnoloģiju drošības centra vadītāja (no 2016. gada) (*I. – 4. panta 12. punkts, 5. panta 1. punkta “f” apakšpunkts, 13., 14., 32., 33. pants*)

Māris Ruķers, Mg. iur., SIA “E-sabiedrības risinājumi” valdes loceklis, jurists, sertificēts personas datu aizsardzības speciālists, Eiropas datu aizsardzības kolēģijas atbalsta grupas eksperts (*I. – 1. pants, 4. panta 4. punkts, 18.–20., 22., 23., 79., 81., 82. pants*)

Veronika Sajadova, Dr. iur., PostDoc, sertificēta personas datu aizsardzības specialiste, CIPP/E, Swedbank Grupas Latvijā Personas datu aizsardzības speciāliste, Finanšu nozares asociācijas GDPR Darba grupas vadītāja (*I. – 6. panta 1. punkta “d”, “f” apakšpunkts un 4. punkts, 21., 34., 37.–39. pants; II.*)

Viktorija Soņeca, PhD., Senāta Civillietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece
(I. – 89.(II) pants)

Jūlija Terjuhana, Mg. iur, Humanitāro zinātņu maģistra grāds informācijas tehnoloģiju tiesībās (*Master of Arts in Information Technology Law*), sertificēta personas datu aizsardzības speciāliste, tehnoloģiju juriste, vieslektore Rīgas Juridiskajā augstskolā
(I. – 4. panta 14., 15., 23. punkts, 16. pants)

Anna Vladimirova-Krjukova, LLM, CIPP/E, sertificētā personas datu aizsardzības speciāliste, ISO 27001 vadošā auditore (I. – 4. panta 7., 8. punkts, 26., 28., 29. pants)

Dana Voitiņa, Mg. iur, sertificēta personas datu aizsardzības speciāliste (I. – 10., 12., 15., 30., 35.–36. pants)

Satura rādītājs

Priekšvārds (<i>Laila Medina</i>)	16
Ievads (<i>Jekaterina Macuka</i>)	18
Izmantotie saīsinājumi	20

I daļa

Vispārīgā datu aizsardzības regula un komentāri

Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula)	23
---	----

I NODAĻA. Vispārīgi noteikumi	65
1. pants Priekšmets un mērķi	65
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>)	65
2. pants Materiālā darbības joma	70
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>)	70
3. pants Teritoriālā darbības joma	78
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>)	78
4. pants Definīcijas	96
1. punkts	96
KOMENTĀRI (<i>Irēna Barkāne</i>)	96
2. punkts	100
KOMENTĀRI (<i>Irēna Barkāne</i>)	100
3. punkts	105
KOMENTĀRI (<i>Irēna Barkāne</i>)	105
4. punkts	106
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>)	106
5. punkts	108
KOMENTĀRI (<i>Anna Bogdanova</i>)	108
6. punkts	111
KOMENTĀRI (<i>Anna Bogdanova</i>)	111
7. punkts	113
KOMENTĀRI (<i>Anna Vladimirova-Krjukova</i>)	113

8. punkts.....	118
KOMENTĀRI (<i>Anna Vladimirova-Krjukova</i>).....	118
9. punkts.....	120
KOMENTĀRI (<i>Anna Bogdanova</i>).....	120
10. punkts.....	123
KOMENTĀRI (<i>Anna Bogdanova</i>).....	123
11. punkts.....	126
12. punkts.....	126
KOMENTĀRI (<i>Signe Plūmiņa</i>).....	126
13. punkts.....	129
14. punkts.....	130
KOMENTĀRI (<i>Jūlija Terjuhana</i>).....	130
15. punkts.....	133
KOMENTĀRI (<i>Jūlija Terjuhana</i>).....	133
16. punkts.....	135
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>).....	135
17. punkts.....	140
18. punkts.....	140
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>).....	140
19. punkts.....	143
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>).....	143
20.–22. punkts.....	145
23. punkts.....	145
KOMENTĀRI (<i>Jūlija Terjuhana</i>).....	145
24.–26. punkts.....	148

II NODAĻA. Principi.....149

5. pants. Personas datu apstrādes principi	149
1. punkta “a” apakšpunkts.....	149
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>).....	149
1. punkta “b” apakšpunkts.....	156
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>).....	156
1. punkta “c” apakšpunkts.....	158
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>).....	158
1. punkta “d” apakšpunkts.....	160
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>).....	160
1. punkta “e” apakšpunkts.....	162
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>).....	162

1. punkta "f" apakšpunkts	164
KOMENTĀRI (<i>Signe Plūmiņa</i>)	164
2. punkts	167
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>)	167
6. pants. Apstrādes likumīgums	176
1. punkta "a" apakšpunkts	176
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>)	176
1. punkta "b" apakšpunkts	181
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>)	181
1. punkta "c" apakšpunkts	184
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>)	184
1. punkta "d" apakšpunkts	186
KOMENTĀRI (<i>Veronika Sajadova</i>)	186
1. punkta "e" apakšpunkts	189
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>)	189
1. punkta "f" apakšpunkts	203
KOMENTĀRI (<i>Veronika Sajadova</i>)	203
2. un 3. punkts	220
4. punkts	220
KOMENTĀRI (<i>Veronika Sajadova</i>)	221
7. pants. Nosacījumi piekrišanai	229
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>)	229
8. pants. Nosacījumi, kas piemērojami bērna piekrišanai attiecībā uz informācijas sabiedrības pakalpojumiem	232
KOMENTĀRI (<i>Ivo Krievs</i>)	232
9. pants. Īpašu kategoriju personas datu apstrāde	234
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>)	236
10. pants. Personas datu par sodāmību un pārkāpumiem apstrāde	258
KOMENTĀRI (<i>Dana Voitiņa</i>)	258
11. pants. Apstrāde, kurai nav nepieciešama identifikācija	266
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>)	266

III NODAĻA. Datu subjekta tiesības

1. iedaļa. Pārredzamība un izmantošanas kārtība	273
12. pants. Pārredzama informācija, saziņa un datu subjekta tiesību īstenošanas kārtība	273
KOMENTĀRI (<i>Dana Voitiņa</i>)	274

2. iedaļa. Informācija un piekļuve personas datiem	285
13. pants Informācija, kas jāsniedz, ja personas dati ir iegūti no datu subjekta	285
KOMENTĀRI (<i>Signe Plūmiņa</i>)	286
14. pants. Informācija, kas jāsniedz, ja personas dati nav iegūti no datu subjekta	295
KOMENTĀRI (<i>Signe Plūmiņa</i>)	296
15. pants. Datu subjekta piekļuves tiesības	307
KOMENTĀRI (<i>Dana Voitiņa</i>)	307
3. iedaļa. Labošana un dzēšana	317
16. pants. Tiesības labot	317
KOMENTĀRI (<i>Jūlija Terjuhana</i>)	317
17. pants. Tiesības uz dzēšanu (tiesības “tikt aizmirstam”)	323
KOMENTĀRI (<i>Evija Kreišmane</i>)	324
18. pants. Tiesības ierobežot apstrādi	342
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>)	342
19. pants. Pienākums ziņot par personas datu labošanu vai dzēšanu, vai apstrādes ierobežošanu	346
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>)	346
20. pants. Tiesības uz datu pārsamību	349
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>)	349
4. iedaļa. Tiesības iebilst un automatizēta individuālu lēmumu pieņemšana	352
21. pants. Tiesības iebilst	352
KOMENTĀRI (<i>Veronika Sajadova</i>)	353
22. pants. Automatizēta individuālu lēmumu pieņemšana, tostarp profilēšana	363
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>)	363
5. iedaļa. Ierobežojumi	369
23. pants. Ierobežojumi	369
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>)	370
IV NODAĻA. Pārzinis un apstrādātājs	374
1. iedaļa. Vispārīgi pienākumi	374
24. pants. Pārziņa atbildība	374
KOMENTĀRI (<i>Anna Bogdanova</i>)	374
25. pants. Integrēta datu aizsardzība un datu aizsardzība pēc noklusējuma	383
KOMENTĀRI (<i>Irēna Barkāne</i>)	383

26. pants. Kopīgi pārziņi	397
KOMENTĀRI (<i>Anna Vladimirova-Krjukova</i>)	397
27. pants. Tādu pārziņu vai apstrādātāju pārstāvji, kuri neveic uzņēmējdarbību Savienībā	402
KOMENTĀRI (<i>Sanita Pētersone</i>)	402
28. pants. Apstrādātājs	409
KOMENTĀRI (<i>Anna Vladimirova-Krjukova</i>)	410
29. pants. Apstrāde pārziņa vai apstrādātāja pakļautībā	431
KOMENTĀRI (<i>Anna Vladimirova-Krjukova</i>)	431
30. pants. Apstrādes darbību reģistrēšana	432
KOMENTĀRI (<i>Dana Voitiņa</i>)	433
31. pants. Sadarbība ar uzraudzības iestādi	438
2. iedaļa. Personas datu drošība	438
32. pants. Apstrādes drošība	438
KOMENTĀRI (<i>Signe Plūmiņa</i>)	439
33. pants. Personas datu aizsardzības pārkāpuma paziņošana uzraudzības iestādei	448
KOMENTĀRI (<i>Signe Plūmiņa</i>)	448
34. pants. Datu subjekta informēšana par personas datu aizsardzības pārkāpumu	457
KOMENTĀRI (<i>Veronika Sajadova</i>)	458
3. iedaļa. Novērtējums par ietekmi uz datu aizsardzību un iepriekšēja apspriešanās	468
35. pants. Novērtējums par ietekmi uz datu aizsardzību	468
36. pants. Iepriekšēja apspriešanās	470
KOMENTĀRI (<i>Dana Voitiņa</i>)	470
4. iedaļa. Datu aizsardzības speciālists	483
37. pants. Datu aizsardzības speciālista iecelšana	483
38. pants. Datu aizsardzības speciālista statuss	484
39. pants. Datu aizsardzības speciālista uzdevumi	484
KOMENTĀRI (<i>Veronika Sajadova</i>)	485
5. iedaļa. Rīcības kodeksi un sertifikācija	519
40. pants. Rīcības kodeksi	519
KOMENTĀRI (<i>Olga Graudiņa</i>)	521
41. pants. Apstiprināto rīcības kodeksu pārraudzība	528
KOMENTĀRI (<i>Olga Graudiņa</i>)	529
42. pants. Sertifikācija	534
KOMENTĀRI (<i>Olga Graudiņa</i>)	535

43. pants. Sertifikācijas struktūras.....	538
KOMENTĀRI (<i>Olga Graudiņa</i>).....	540

V NODAĻA. Personas datu nosūtīšana uz trešām valstīm vai starptautiskām organizācijām543

44. pants. Nosūtīšanas vispārīgie principi	543
KOMENTĀRI (<i>Lauris Linabergs</i>).....	543
45. pants. Nosūtīšana, pamatojoties uz lēmumu par aizsardzības līmeņa pietiekamību.....	548
KOMENTĀRI (<i>Lauris Linabergs</i>).....	550
46. pants. Nosūtīšana, pamatojoties uz atbilstošām garantijām.....	557
KOMENTĀRI (<i>Lauris Linabergs</i>).....	558
47. pants. Saistoši uzņēmuma noteikumi.....	575
KOMENTĀRI (<i>Lauris Linabergs</i>).....	576
48. pants. Datu nosūtīšana vai izpaušana, kas saskaņā ar Savienības tiesību aktiem nav atļauta	583
KOMENTĀRI (<i>Lauris Linabergs</i>).....	583
49. pants. Atkāpes īpašās situācijās.....	586
KOMENTĀRI (<i>Lauris Linabergs</i>).....	587
50. pants. Starptautiskā sadarbība personas datu aizsardzības jomā	597

VI NODAĻA. Neatkarīgas uzraudzības iestādes598

1. iedaļa. Neatkarība.....	598
51. pants. Uzraudzības iestāde.....	598
52. pants. Neatkarība	598
53. pants. Vispārīgi noteikumi par uzraudzības iestādes locekļiem	599
54. pants. Noteikumi par uzraudzības iestādes izveidi	599
KOMENTĀRI (<i>Lāsma Dilba</i>).....	600
2. iedaļa. Kompetence, uzdevumi un pilnvaras.....	615
55. pants. Kompetence	615
56. pants. Vadošās uzraudzības iestādes kompetence	615
57. pants. Uzdevumi.....	616
58. pants. Pilnvaras.....	617
59. pants. Darbības pārskati.....	619
KOMENTĀRI (<i>Lāsma Dilba</i>).....	619

VII NODAĻA. Sadarbība un konsekvence	641
1. iedaļa. Sadarbība	641
60. pants. Sadarbība starp vadošo uzraudzības iestādi un citām attiecīgajām uzraudzības iestādēm	641
61. pants. Savstarpēja palīdzība	642
62. pants. Uzraudzības iestāžu kopīgās operācijas	643
KOMENTĀRI (<i>Lāsma Dilba</i>)	644
2. iedaļa. Konsekvence	661
63. pants. Konsekvences mehānisms	661
64. pants. Kolēģijas atzinums	662
65. pants. Strīdu risināšana kolēģijā	663
66. pants. Steidzamības procedūra	664
67. pants. Informācijas apmaiņa	664
KOMENTĀRI (<i>Jekaterina Macuka</i>)	665
3. iedaļa. Eiropas Datu aizsardzības kolēģija	678
68. pants. Eiropas Datu aizsardzības kolēģija	678
69. pants. Neatkarība	679
70. pants. Kolēģijas uzdevumi	679
71. pants. Ziņojumi	681
72. pants. Procedūra	681
73. pants. Priekšsēdētājs	681
74. pants. Priekšsēdētāja uzdevumi	682
75. pants. Sekretariāts	682
76. pants. Konfidencialitāte	683
KOMENTĀRI (<i>Jekaterina Macuka</i>)	683
 VIII NODAĻA. Tiesību aizsardzības līdzekļi, atbildība un sankcijas	 692
77. pants. Tiesības iesniegt sūdzību uzraudzības iestādē	692
78. pants. Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā pret uzraudzības iestādi	692
KOMENTĀRI (<i>Evija Kreišmane</i>)	693
79. pants. Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā pret pārzini vai apstrādātāju	703
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>)	704

80. pants. Datu subjektu pārstāvība	706
KOMENTĀRI (<i>Jekaterina Macuka</i>).....	706
81. pants. Tiesvedības apturēšana	718
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>).....	719
82. pants. Tiesības uz kompensāciju un atbildība.....	722
KOMENTĀRI (<i>Māris Ruķers</i>).....	723
83. pants. Vispārīgi nosacījumi par administratīvo naudas sodu piemērošanu	733
84. pants. Sankcijas	735
KOMENTĀRI (<i>Lāsma Dilba</i>).....	735

IX NODAĻA. Noteikumi par īpašām apstrādes situācijām.....

85. pants. Apstrāde un vārda un informācijas brīvība	767
KOMENTĀRI (<i>Evija Kreišmane</i>).....	767
86. pants. Apstrāde un publiska piekļuve oficiāliem dokumentiem	781
87. pants. Valsts identifikācijas numura apstrāde.....	781
88. pants. Apstrāde saistībā ar nodarbinātību	782
KOMENTĀRI (<i>Jekaterina Macuka</i>).....	782
89. pants. Garantijas un atkāpes, kas attiecas uz apstrādi arhivēšanas nolūkos sabiedrības interesēs, zinātniskās vai vēstures pētniecības nolūkos vai statistikas nolūkos.....	783
KOMENTĀRI.....	784
I. Arhivēšanas nolūks (<i>Jekaterina Macuka</i>).....	784
II. Zinātniskās vai vēstures pētniecības nolūks (<i>Viktorija Soņeca</i>).....	796
III. Statistikas nolūks (<i>Lāsma Dilba</i>)	806
90. pants. Pienākumi ievērot slepenību	816
91. pants. Esošie baznīcu un reliģisko apvienību datu aizsardzības noteikumi.....	817

X NODAĻA. Deleģētie akti un īstenošanas akti

92. pants. Deleģēšanas īstenošana	818
93. pants. Komiteju procedūra.....	818

XI NODAĻA. Nobeiguma noteikumi

94. pants. Direktīvas 95/46/EK atcelšana	819
95. pants. Saistība ar Direktīvu 2002/58/EK	819
96. pants. Saistība ar iepriekš noslēgtiem nolīgumiem.....	819
97. pants. Komisijas ziņojumi	820

98. pants. Citu Savienības tiesību aktu datu aizsardzības jomā pārskatīšana	820
99. pants. Stāšanās spēkā un piemērošana	821

II daļa

Datu regulas īstenošanas aspekti īpašos datu apstrādes gadījumos

Videonovērošana (<i>Ivo Krievs</i>)	825
--	-----

Personas datu apstrāde noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas nolūkos (<i>Veronika Sajadova</i>)	833
--	-----

Izmantotie avoti	855
-------------------------------	-----

1. Literatūra	855
2. Tiesību akti	860
3. Juridiskās prakses materiāli	870
4. Avoti internetā	909

Priekšvārds

Vispārīgā datu aizsardzības regula (turpmāk – Datu regula) ir svarīgākais tiesību akts Eiropas Savienības personas datu aizsardzības normatīvajā sistēmā. Regulu ES teritorijā piemēro no 2018. gada 25. maija. Tā ir kļuvusi par visu dalībvalstu tiesību sistēmu sastāvdaļu, ko piemēro gan valsts pārvaldes, gan tiesu iestādes un kas ietver tiesības un pienākumus, uz kuriem tieši var atsaukties jebkurš tiesību subjekts. Datu regula ir horizontāls normatīvs akts, kurš ietekmē praktiski visu nozaru regulējumus. Vienlaikus regulas ietekme sniedzas pāri ES robežām, jo atbilstoši tās tvērumam Datu regula ietver pienākumus, kas, veicot datu apstrādi ES, jāievēro subjektiem visā pasaulē – gan publiskiem, gan privātiem – un kuru ievērošanas nodrošināšanai ir paredzēts efektīvs administratīvo un tiesisko aizsardzības līdzekļu klāsts.

Regula konkrētizē un piepilda ar saturu Līgumā par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) un Eiropas Savienības Pamattiesību Hartā garantētās tiesības uz privātās dzīves un personas datu aizsardzību. Pieminot tikai dažus no aspektiem, ko aptver regula, ir jānorāda: tā noteic personas datu apstrādes pamatprincipus, detalizē no personas datu aizsardzības izrietošās tiesības, regulē datu pārziņu tiesības un pienākumus, noteic datu aizsardzības institucionālo sistēmu, kā arī atbildību par regulas pārkāpumiem. Regulas plašais tvērumš, tās tiešā piemērošana un tiešais efekts, kas piemīt virknei Regulas normu, palīdz stiprināt personu privātās dzīves aizsardzību, kas, attīstoties jaunām tehnoloģijām, kļūst aizvien aktuālāka pienācīga līdzsvara nodrošināšanai starp valstu ekonomisko attīstību un personu pamattiesību aizsardzību.

Kā jau tika minēts, viens no Regulas mērķiem ir piepildīt ar saturu Pamattiesību hartā ietvertās tiesības uz privātās dzīves un personas datu aizsardzību. Šajā kontekstā, aplūkojot šo tiesību, un pamattiesību kopumā, lomu Eiropas Savienības tiesību telpas attīstībā, ir svarīgi atzīmēt, ka līdzsvara meklējumi starp ekonomisko integrāciju un pamattiesību aizsardzību aizsākās līdz ar ES tiesību attīstības pirmsākumiem, kad, veidojoties dalībvalstu ekonomiskajai sadarbībai un padziļinoties integrācijai, bija nepieciešams vienlaikus nodrošināt dalībvalstu tiesību sistēmu integrāciju, kas ir balstīta uz ekonomiskiem mērķiem, no vienas puses, un ES tiesību pārkumu pār nacionālajām tiesībām, no otras. Eiropas Savienības Tiesas ieskatā, tiesību princips, kas paredz ES (tajā laikā – Eiropas Kopienas) tiesību pārkumu bez pienākuma ievērot pamattiesības būtu pretrunā idejai par savienību, kas balstās tiesiskumā. Šobrīd vērtības, kas ietvertas Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā, kur tai skaitā ir iekļauta atsauce uz tiesiskumu un cilvēktiesību ievērošanu, ir pamats jebkura ES sekundārā tiesību akta izstrādei un ieviešanai. Minētās vērtības nepārprotami ir arī Datu regulas piemērošanas atskaites punkts.

Kopš 2009. gada Pamattiesību harta ir iekļauta primāro ES tiesību avotu skaitā, tādēļ, piemērojot Datu regulu, kas iedzīvina Hartas 7. un 8. pantu, ir būtiski saglabāt tās horizontālo dabu, kura pieprasa regulas attiecināšanu uz visām politikas jomām, kas var skart personas privāto dzīvi. Tādēļ zināšanas par regulu būs aktuālas gan ikvienas personas dzīvē, lai aizsargātu savus datus ikdienas un profesionālajā saskarsmē, gan arī veidojot un attīstot atbilstošas valsts politikas nozares, jo īpaši publisko reģistru jomā. Tāpat personas datu aizsardzības prasību pārzināšana un ievērošana ir neatņemama uzņēmējdarbības pastāvēšanas un attīstības sastāvdaļa.

Viens no Eiropas Savienības pamatmērķiem ir tās dalībvalstu ekonomiskā izaugsme, kas balstās uz vienotu iekšējo tirgu un ES pamatbrīvībām. Digitalizācijas laikmetā ES iekšējais tirgus attīstītās un pielāgojas digitālo tehnoloģiju radītajām pārmaiņām, tādas pat pārmaiņas piedzīvo personu tiesības un brīvības, ko garantē LESD. Tehnoloģijas maina cilvēku dzīvi, sniedzot virkni priekšrocību, taču vienlaikus rodas arī jauni riski, kas ietekmē ikdienas dzīvi, tajā skaitā ierastos veidus, kā tiek nodrošināta personu tiesību aizsardzība. Eiropas Komisija šo desmitgadi ir pasludinājusi par “digitālo desmitgadi”, par savu mērķi nosakot Eiropas digitālās suverenitātes nostiprināšanu. Digitālie pakalpojumi un digitālais tirgus, mākslīgais intelekts – tā ir tikai daļa no kopējās ES digitalizācijas politikas un regulējuma, bet minētie elementi skaidri iezīmē šīs jomas specifiku – jaunu ekonomisko nozaru rašanās atsevišķu spēcīgu privātā sektora spēlētāju darbības rezultātā. Savukārt regulējums top *a posteriori*, izvirzot dubultu mērķi – digitālās ekonomikas attīstība un personas pamattiesību aizsardzība.

Šie piemēri parāda, ka nepārtraukta līdzsvara meklēšana gan likumdošanas procesa ietvaros, gan arī tiesu judikatūrā un iestāžu darbībā, attīstot ekonomisko izaugsmi (piemēram, pakalpojumu un tirgus digitalizācija) un reizē nodrošinot pamattiesību (šajā gadījumā - personas datu un privātās dzīves aizsardzība) ievērošanu, ir ikdienas realitāte, kas prasa likuma piemērotāju spēju atbilstoši interpretēt un piemērot Vispārējo datu aizsardzības regulu. Datu aizsardzības iestādēm ir jāspēj atrast risinājumus gan striktai datu aizsardzības politikai, gan saprātīgai elastībai ekonomisko, jo īpaši tehnoloģisko izaicinājumu, atbalstīšanai.

Datu regulas noteikumi tiek uzskatīti par ietekmīgāko regulējumu datu aizsardzības jomā visā pasaulē ne tikai sava tvēruma dēļ, bet arī tādēļ, ka ES likumdošanas procesam raksturīgais kompromisa definēšanas process, izvērtējot 27 dalībvalstu intereses un vajadzības, rada regulējumu, kas var tikt izmantots kā iedvesmas avots ļoti dažādās valstīs citviet pasaulē. Vienlaikus Datu regulas uzliktais pienākums jebkuram subjektam, kas apstrādā datus ES teritorijā, ievērot Eiropas Savienības vērtības un izpratni par datu aizsardzību rada arī noteiktu ekonomisko efektu. Proti, komersanti, kuru darbība aptver gan ES dalībvalstis, gan trešās valstis, parasti izvēlas Datu regulas režīmu kā vienīgo, kas noteic arī komersanta iekšējos procesus un produktus, neatkarīgi no valsts, kurā tas darbojas. Šī regulatīvā un ekonomiskā ietekme bieži tiek dēvēta par Briseles efektu, un Datu regula ir viens no spilgtākajiem šī efekta piemēriem, jo tieši šo ekonomisko un normatīvo nosacījumu rezultātā digitālo pakalpojumu sniedzēji jebkurā vietā pasaulē iepazīst un noteiktos gadījumos ievieš Eiropas vērtības un pamattiesību aizsardzības prasības savā darbībā. Datu regulas noteikumi un ar to saistītie instrumenti ir formulēti tehnoloģiski neitrāli un vispārīgi un nav vērsti uz konkrētām tehnoloģijām, tādēļ šis regulējums saglabā savu nozīmi arī ieviešot jaunas iepriekš nezināmas tehnoloģijas.

Kā tas ir redzams no iepriekš izvērstajiem apsvērumiem, Datu regulas tvērums un ietekme uz sabiedrību ir plaši un daudzšķautņaini. Eiropas Savienības likumdošanas procesā rasto kompromisu, kas ietverts regulas tekstā un preambulā, ir plaši un detalizēti interpretējusi Eiropas Savienības Tiesa un arī Latvijas tiesas. Lielu ieguldījumu regulas izpratnē ir sniegusi Eiropas Datu aizsardzības kolēģija un datu aizsardzības iestāžu, tajā skaitā, Datu valsts inspekcijas prakse. Latvijā atzītu ekspertu apkopotās atziņas, komentējot regulu, būs neatsverams ikdienas darba rīks, lai labāk, efektīvāk un drošāk piemērotu Datu regulas prasības un īstenotu tajā noteiktās tiesības un pienākumus.

Laila Medina,
EST ģenerālvokāte

Ievads

Pirms gandrīz desmit gadiem – 2016. gada 27. aprīlī – tika pieņemta Vispārīgā datu aizsardzības regula (turpmāk – Datu regula).

Datu regulai ir vairāki mērķi: aizsargāt indivīdu tiesības, īpaši personas datu apstrādes jomā; regulēt datu plūsmu, līdzsvarojot uzņēmējdarbības intereses ar indivīda aizsardzību; aizsargāt personas datus, kad tehnoloģijas padara iespējamu plašu un ātru datu apkopošanu, analizēšanu un profilēšanu; veicināt atbildīgo personas datu apstrādi, liekot organizācijām veikt proaktīvus pasākumus.

Par Datu regulu – jeb angļu valodas abreviatūrā *GDPR* – tagad ir dzirdējis gandrīz ikviens. Šos četrus burtus atkārto katrā valodā, un minētā burtu kopa ir kļuvusi teju par autonomu jēdzienu. Daudzi to lieto, pat neapzinoties, ka tie ir tiesību akta angļiskā nosaukuma pirmie burti. Kāpēc konkrēts tiesību akts kļuvis tik pazīstams visās jomās un visā pasaulē? Kāpēc tas raisa tik daudz jautājumu, neizpratnes, cerību, dažreiz pat baiļu un izmisuma sajūtu? Vairākās politiskās debatēs un uzņēmēju sarunās var dzirdēt viedokļus, ka personas datu aizsardzības regulējums kavē inovācijas, paralizē biznesu, ir neizpildāms, pārāk sarežģīts un birokrātisks, bieži vien nesaprotams. Vai tā ir taisnība vai ne? Varbūt šāds priekšstats par Datu regulu ir radies nepietiekamas informācijas un aizspriedumu dēļ. Jau no seniem laikiem mēs, cilvēki, brīžos, kad saskaramies ar kaut ko jaunu un ne līdz galam izprotamu, mēdzam piedēvēt tam vai nu brīnumainas, vai velnišķīgas spējas. Tas pats noticis arī ar Datu regulu, kas kā jauns tiesību akts tika pieņemta Eiropas Savienībā.

Mūsdienu pasaulē personas dati ir visapkārt un datu apstrāde ir neatņemama ikdiena katrai organizācijai neatkarīgi no tā, vai tas ir privātais vai publiskais sektors. Attīstoties jaunām tehnoloģijām, personas datu nozīme un vērtība kļūst aizvien svarīgāka. Šobrīd pasaule piedzīvo jaunu attīstības leņķi – digitalizācijas procesi tiek ieviesti katrā dzīves jomā, vairums procesu notiek tiešsaite (*online*) vai digitāli, tiek attīstīti mākslīgā intelekta rīki un tā izmantošana ienāk katra cilvēka dzīvē. Tam visam varbūt gan pozitīva ietekme uz sabiedrību un katru indivīdu, gan negatīva. Ņemot vērā Datu regulas mērķus, tai ir ļoti svarīga nozīme mūsdienu tehnoloģiskajā attīstībā. Tā ir kā atsvars vēlmei visu darīt digitāli, ātri, lēti, un mēģinājums līdzsvarot komerciālās un publiskās intereses ar katra indivīda interesēm un katra cilvēka brīvību.

Datu regulas pareiza un atbilstoša piemērošana ir stūrakmens tam, lai vienlaicīgi radītu priekšnoteikumus cilvēka tiesību aizsardzībai un tehnoloģiju un inovāciju attīstībai. Tāpēc ļoti svarīga ir vienota izpratne par Datu regulas noteikumu piemērošanu. Šo vienoto izpratni var sniegt komentāri par katru regulas pantu, kas balstīti gan akadēmiskajās zināšanās, gan praktiskajā pieredzē un piemērošanā.

Šis grāmatas mērķis ir palīdzēt veidot vienotu izpratni un praksi personas datu aizsardzības jomā Latvijā, stiprinot tiesiskumu, uzņēmumu konkurētspēju un privātpersonu tiesību aizsardzību. Grāmata sastāv no Datu regulas komentāriem, kur gandrīz katram pantam, bet dažos gadījumos arī pantu atsevišķiem punktiem ir pievienots komentārs, kas to paskaidro. Komentāri ir veidoti, pamatojoties uz esošajām akadēmiskajām atziņām, uzraudzības iestāžu

vadlīnijām, nacionālo un Eiropas Savienības judikatūru un piemēriem no prakses. Pašlaik jau ir pietiekami daudz praktisko piemēru un judikatūras, kas apstiprina datu aizsardzības noteikumu piemērošanu praksē.

Grāmatai ir vairāki autori, kas strādā dažādās jomās. Tie ir: praktiķi – datu aizsardzības speciālisti, kas katru dienu praksē nodrošina attiecīgo organizāciju darbības atbilstību Datu regulas noteikumiem; uzraudzības iestādes, proti, Datu valsts inspekcijas, darbinieki, kas sniedz atzinumus un gatavo vadlīnijas personas datu aizsardzības noteikumu piemērošanai; pētnieki un augstskolu pārstāvji, kas nodrošina zinātnisku pieeju tiesību normu interpretācijai. Līdz ar to grāmata nav tikai vienas konkrētas jomas speciālistu šaurs skatījums, bet gan visaptverošs un plašs dažādu nozaru profesionāļu pausto viedokļu atspegulējums.

Tāpat kā datu aizsardzības jomas speciālistus plaši pārstāvošais autoru kolektīvs un viņu pausto atziņu visaptverošais tvērums, arī grāmatas mērķauditorija un pielietojuma joma var būt plaša un visaptveroša. Tā var būt noderīga privātajā sektorā: juristiem, uzņēmējiem, datu aizsardzības speciālistiem, konsultantiem. Tā var noderēt arī valsts sektoram, tiesnešiem un akadēmiskās jomas pārstāvjiem. Katrs spēs atrast grāmatā to, kas nepieciešams un svarīgs tieši viņam, tostarp avotus, kur patstāvīgi meklēt papildu informāciju. Uzņēmumiem šie komentāri sniegs skaidrību par atbilstības procesu izveidi, risku noteikšanu un vadību un noteikumu pareizu piemērošanu un līdz ar to mazinās sankciju riskus. Akadēmiskajā vidē grāmatu var izmantot kā kvalitatīvu mācību palīg līdzekli, sniedzot iespēju studentiem apkopotā veidā iegūt daudz noderīgas informācijas. Valsts iestādes iegūs vienoto regulējuma piemērošanas standartu, kas tām ļaus veidot kvalitatīvus un atbilstošus pakalpojumus sabiedrībai. Ņemot vērā, ka grāmata ir veidota kā atsevišķu pantu (tiesību normu) komentāri, to iespējams izmantot kā izziņas materiālu, meklējot atbildes konkrētos komentāros, atkarībā no veicamās datu apstrādes, situācijas vai jautājuma, kas radies Datu regulas piemērošanā.

Šī grāmata ir pirmā Datu regulas komentāru grāmata Latvijā latviešu valodā. Šajā grāmatā detalizēti un padziļināti ir analizēti un izklāstīti personas datu aizsardzības prasību piemērošana atbilstoši jaunajam Eiropas Savienības regulējumam. Šādu zinātniski praktisku komentāru radīšana ļaus veiksmīgāk attīstīt datu aizsardzības kultūru Latvijā, lai personas datu aizsardzības noteikumi būtu nevis kaut kas biedējošs un neizprotams, bet pašsaprotami un viegli piemērojami.

Personas datiem mūsdienu tehnoloģiju attīstības kontekstā ir liela vērtība, un ir svarīgi, lai arī personas datu aizsardzība kļūtu par katras organizācijas vērtību, kuras nozīmīgumu izprot ikviens. Šī grāmata būs palīgs katrai organizācijai un privātpersonai, lai adekvāti, saprātīgi un jēgpilni piemērotu Datu regulas noteikumus.

Jekaterina Macuka,

Datu valsts inspekcijas direktore, projekta iniciatore un vadītāja